

РЕГИОНАЛНА ДЕМОГРАФИЯ

Население, Том 35, Книжка 2, 2017, 167-181

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

ДЪЛГОСРОЧНИ ТЕНДЕНЦИИ В СЕЛСКОТО ОБЕЗЛЮДЯВАНЕ НА БЪЛГАРИЯ

Николай ЦЕКОВ

*Институт за изследване на населението и човека при БАН,
Департамент Демография*

БЪЛГАРИЯ, гр. София 1113, УЛ. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6

✉ nicktsekov@gmail.com

Резюме: Интензивната депопулация на селските райони в България през последните седем десетилетия има сериозни последици върху целостта и обхвата на селската селищна мрежа. През периода 1946–2016 г. близо 1000 села (17% от всички селски селища) изчезват поради една или друга причина от картата на страната. Между 160 и 200 напълно обезлюдени села (села-призраци) продължават да фигурират в Регистъра на населените места, макар и поетапно да са административно заличавани и заменяни от нови напълно обезлюдени в резултат на биологическа депопулация селища. Представеният в статията опит за определяне на темповете на свиване на селската селищна мрежа в България до 2050 г. е основан върху резултатите от линейната екстраполация на динамиката на броя на жителите в 5045 съществуващи към датата на преброяването през 2011 г. села. Базисната хипотеза е, че тенденциите за изменението на този брой до 2050 г. ще бъдат същите, каквито са били през периода 1946–2011 г. Макар получените резултати да имат единствено чисто информативен характер поради ограниченията на приложения математико-статистически модел, те дават насоките, в които би ескалирала селската депопулация в България на национално и регионално (общинско) равнище в случай, че не настъпят промени в демографската и социално-икономическата политика на държавната и местната власт спрямо селските райони в страната.

Ключови думи: селска депопулация; свиване на селската селищна мрежа; темп на обезлюдяване; линейна екстраполация; села-призраци; демографска пустиня.

Статията да се цитира по следния начин:

Цекков, Н. (2017). Дългосрочни тенденции в селското обезлюдяване на България. *Население*, 2, 167-181. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online).

© Н. Цекков, 2017

Статията е постъпила през м. април 2017

Приета за публикуване през м. юни 2017

Публикувана онлайн през м. ноември 2017

Авторът е прочел и одобрил окончателния вариант на ръкописа.

REGIONAL DEMOGRAPHY

Nasselenie Review, Volume 35, Number 2, 2017, 167-181
ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)
<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

LONG TERM TRENDS IN RURAL DEPOPULATION OF BULGARIA

Nikolay TSEKOV

*Institute for Population and Human Studies – Bulgarian Academy
of Sciences Department of Demography,*

BULGARIA, Sofia 1113, Akad. G. Bonchev St, bl. 6

✉ nicktsekov@gmail.com

Abstract: *The intensive depopulation of rural areas in Bulgaria over the past seven decades has serious consequences on the integrity and scope of rural settlements network. During 1946-2016 nearly 1000 villages (17% of all rural settlements) disappear for one reason or another from map of the country. Between 160 and 200 completely depopulated villages (so called “ghost villages”) continue to appear in the Register of settlements, albeit gradually administratively deleted and replaced by new completely depopulated settlements as a result of their terminal biological depopulation. The article below is presenting an attempt to determine the pace of contraction of the rural settlement network in Bulgaria till 2050. Conclusions are based on the results of the linear extrapolation of the dynamics of the number of inhabitants in 5045 villages which has been existing during the Census in 2011. The basic hypothesis is that the possible dynamics of rural population change till 2050 will be the same as it was during 1946-2011. Although the results have only purely informative character due to the limitations of applied statistics and mathematical model, they give us a directions in which rural depopulation could escalate in Bulgaria at both national and regional (municipal) level.*

Keywords: rural depopulation; shrinking of rural settlements network; pace of depopulation; linear extrapolation] ghost villages; demographic desert.

The article can be cited as follows:

Tsekov, N. (2017). Dalgosrochni tendentsii v selskoto obezlyudyavane na Bulgaria. [Long term trends in rural depopulation of Bulgaria] *Nasselenie Review*, 2, 167-181] ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online). (In Bulgarian).

© N. Tsekov, 2017

Submitted – April 2017

Revised – June 2017

Published – November 2017

The author has read and approved the final manuscript.

УВОД

Стопяването на броя на жителите на селата и запустяването на все по-обширни аграрни райони, съкращаването на обработваемата земя и нейното самозалесяване заедно с разрушаването на комуналната, техническата и пътната инфраструктура несъмнено са най-очевидните последици от селската депопулация. Като всяко социално зло, шокото обезлюдяване на селските райони води до редица неблагоприятни за обществото и националната икономика последици. Освен загубите от отпадането на стопанисвани от столетия, а в някои райони и от хилядолетия обработваеми земи, съществено нарастват и публичните разходи за поддържане на най-важните елементи в инфраструктурата на обезлюдяващите се райони като жилищно-комуналното стопанство, пътищата, телекомуникационните и енергопреносни линии с национално и местно значение. В тази връзка интересът на обществото към проблемите на депопулацията съвсем не е свързан единствено с емоционалните преживявания заради изчезването на пасторалните селски пейзажи под напора на безмилостния ход на урбанизацията и застрояването на обширни територии. В подобен интерес има преди всичко политическа, социална и икономическа логика. Тя е свързана с нарастването на публичните разходи за дългосрочни медицински и социални грижи на силно застарялото население в обезлюдяващите се райони, което изисква все по-скъпоструващи дейности за осигуряване на ежедневните нужди на хората в западащите селски селища на фона на рязкото съкращаване на публичните услуги в районите на депопулация. Германски урбанисти са изчислили, че намаляването на средната гъстота на населението с един процент води до увеличаването също с един процент на разходите по поддръжката на пътната и комуналната инфраструктура (Green et al. 2005)¹. Проучване на испански учени пък разкрива съществена корелация между запустяването на селските райони и нарастването на честотата на горските пожари (Viedma et al. 2015: 126-140). Изследване на последиците от селската депопулация в Румъния върху състоянието на жилищния фонд в селата пък сочи, че критичният момент в изоставянето и запустяването на едно селско селище настъпва тогава, когато полупазарните ферми в землището му деградират до натурални стопанства за задоволяване на насъщни нужди за изхранването и бита на техните собственици, а жилищната и комуналната инфраструктура западне до степен на невъзможност за обновяване и модернизирание (Moldovan et al. 2016: 438-443). Един от ключовите моменти в редица изследвания на селската депопулация в развитите страни е свързан с очакванията за нейното развитие във времето и пространството. Според испанските учени Ф. Колантес и В. Пинила (Collantes & Pinilla 2011: 142-149), краят на обезлюдяването на селата в определен район или общо за страната настъпва след началото на периода, в който притокът на градски жители към селските селища успява да компенсира сбора от отрицателния естествен прираст и негативното миграционно салдо в селските райони. За

¹ http://books.google.bg/books?id=CMg6cZXjq40C&printsec=frontcover&hl=bg&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false